

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509) เป็นต้นมา วิถีชีวิตของเกษตรกรไทยเริ่มเปลี่ยนไป ประกอบกับการเกิดสถานการณ์ที่เข้าสู่ยุคการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพิ่มขึ้น เปลี่ยนการทำเกษตรแบบพอยังชีพมาเป็นการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีและอาศัยปัจจัยการผลิตที่ต้องซื้อจากภายนอกชุมชนและต่างประเทศมากขึ้น ทั้งปุ๋ย ปันธุ์พืชและสารเคมีต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่เครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวระดับไร่นา การทำเกษตรเชิงพาณิชย์ได้ส่งผลให้เกิดการขยายเนื้อที่การเพาะปลูกมีการลงทุน ทำการเกษตรในพื้นที่ ขนาดการผลิตเพื่อตอบสนองอุปสงค์ของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศเรียกได้ว่าเป็นการผลิตเกษตรกระแสหลัก (Mainstream Agriculture) นั้นเอง (อานัฐ ดันโซ, 2550, หน้า 1)

ภายหลังจากที่ได้รับการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาประมาณ 35 ปี (พ.ศ. 2504 – 2539) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้สรุปผลการพัฒนาประเทศไทยในแต่ละช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 7 ที่ผ่านมามีสาเหตุจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูกของประเทศ มาใช้สนับสนุนการพัฒนาและขยายฐานการผลิต เริ่มจากการกระจายการผลิตภาคเกษตรสู่พืชหลักมากขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าและนำไปสู่การผลิตเพื่อส่งออกผลให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอลงไปแล้ว ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีทุนและตลาดจากต่างประเทศด้วย นอกจากนี้การพัฒนาคูณภาพคน การเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงยังเป็นไปได้ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมของประเทศไม่เพิ่มขึ้น ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลงตลอดจนมีปัญหาค่าความขัดแย้งในสังคมจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น

แม้เศรษฐกิจในขณะนั้นจะอยู่ในระดับดีแต่สังคมมีปัญหาและการพัฒนาไม่ยั่งยืน (ในขณะนั้นคือสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7) ในขณะเดียวกัน เป็น พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจรุนแรงที่เรียกว่า วิกฤติต้มยำกุ้ง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ปรับกระบวนการพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการปรับระบบบริหารจัดการประเทศใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่เนื่องจากระบบการบริหารงานภาครัฐขาดความยืดหยุ่นไม่สามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้การแปลงแผนสู่ภาคปฏิบัติเป็นไปได้ช้า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 1)

นับจากวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา คนไทยได้หวนกลับไปหาเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จนนำไปสู่การบรรจุเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 9 และได้ขยายกระบวนการมีส่วนร่วมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในการระดมความคิดเห็นของประชาชนทุกระดับในการพัฒนาประเทศ จึงยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนายึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันอันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมและยั่งยืนและรัฐบาลได้กำหนดนโยบายการบริหารประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งและความสุขภายในสังคมและการขับเคลื่อนแนวทางการดำรงชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจังและเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีนโยบายขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายสร้างชุมชนเข้มแข็งทุกตำบล โดยได้ดำเนินการพิจารณา คัดเลือกหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตและ

กิจกรรมโดยรวมสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การออม การดำรงชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การเอื้ออาทร อำเภอละ 1 ตำบล รวม 876 ตำบล 5,000 หมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2549 (กระทรวงมหาดไทย, 2549, หน้า 45)9

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมา ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 10 สังคมไทยได้เผชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคมจนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทย สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทย เห็นพ้องร่วมกัน น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนในทศวรรษที่ผ่านมาได้ มีการแข่งขันระหว่าง 2 แนวคิด คือ แนวคิดการพัฒนาแบบทุนนิยม นำไปสู่การครอบงำความคิดโดยชาวตะวันตกก่อให้เกิดเกิดความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้และก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกทั้งยังเป็นสาเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (ชูศรี มณีพฤกษ์, 2546, หน้า 277) และส่วนการพัฒนาแบบสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกนั้นก็ก็มีผลดีหลายประการ เช่น ความสะดวกสบายจากเครื่องทุ่นแรง การคมนาคมขนส่ง การค้าและการเงินแบบเสรีที่แข่งขันกันด้วยประสิทธิภาพและต้นทุนการผลิต อย่างไรก็ตามทำให้เกิดผลที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนที่ห่างกันมากขึ้น สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมถูกทำลาย ตลอดจนเกิดผลกระทบทางสังคมรุนแรง (ประเวศ วะสี, 2549, หน้า 28)

ชะตากรรมเกษตรพืชเชิงเดี่ยวในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจเสรี ซึ่งเป็นกระแสหลักที่ผ่านมา ได้ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดไปสร้างสังคมทันสมัยตามแนวทางตะวันตก แต่การเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้ส่งผลทางด้านลบอย่างมากมาต่อวิถีสังคมไทยโดยเฉพาะภาคการเกษตรที่พัฒนาสู่การผลิตเพื่อขาย

โดยมีเงินและผลกำไรเป็นเป้าหมายหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้จากการทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นสังคมเกษตรที่พึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยกันนำไปสู่การเกษตรแบบใหม่ที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่มีการพึ่งสารเคมี ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง มีการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน เพื่อเร่งผลิตผลให้ได้จำนวนมากทำให้กระบวนการคิดจากการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว เหลือจึงแบ่งปันในชุมชน กลายเป็นการผลิตเพื่อการค้ากำไรให้มากที่สุดมุ่งเน้นเป้าหมายในการผลิตเพื่อการพาณิชย์ ผลที่ตามมาคือ เป็นการทำลายระบบนิเวศอย่างรุนแรง มีการบุกเบิกแผ้วถางขยายพื้นที่ทำกิน มีการทำลายพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีการใช้สารเคมีในแปลงเกษตร การทำให้ผิวดินโล่งเตียน ในขณะที่เกษตรกรถูกทำให้เชื่อและฝันถึงผลตอบแทนจนทำให้ต้องกู้ยืมสำหรับการลงทุน และปัญหาที่ตามมาคือเป็นหนี้สิน เมื่อไม่สามารถที่จะควบคุมราคากลไกการตลาดได้ คุณภาพชีวิตและความสุขของเกษตรกรไทยลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งอยู่ในภาวะวิกฤต (รายการแผ่นดินไทย, 2551)

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจที่เอ็มบี (2560) ได้ศึกษาในปี พ.ศ. 2559 พบว่า ราคาพืชเศรษฐกิจตกต่ำเม็ดเงินหายจากภูมิภาคกว่า 4.5 หมื่นล้านบาท ซึ่งส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อในท้องถิ่นทำให้เกิดผลกระทบยอดขายธุรกิจ SMEs ถือเป็นปีที่ไม่สดใสสำหรับเกษตรกรผู้เพาะปลูก 5 พืชเศรษฐกิจสำคัญ คือ ข้าว ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน เนื่องจากพืชสำคัญอย่าง เช่น ข้าวที่มีมูลค่าผลผลิตต่ำกว่า 3.5 แสนล้านบาทนั้นยังประสบปัญหาภัยแล้งที่ทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกข้าวนาปรังได้ในหลายพื้นที่ อีกทั้งราคาข้าวไม่อาจเพิ่มขึ้นได้แม้ปริมาณผลผลิตลดลง เพราะยังมีข้าวในสต็อกของรัฐบาลกว่า 13 ล้านตัน และการชะลอตัวของเศรษฐกิจประเทศคู่ค้า เช่น แอฟริกาและจีน นอกจากนี้ ยางพาราและมันสำปะหลังที่ส่งออกไปตลาดจีนเป็นหลัก เศรษฐกิจก็ยังคงชะลอตัว กกดดันราคาต่อเนื่องในปีนี ประกอบกับการเปลี่ยนนโยบายขายข้าวโพดของจีนที่อาจกระทบกับการส่งออกมันสำปะหลังซึ่งพึ่งพาดตลาดจีนเป็นหลัก ในขณะที่อ้อยเองก็ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ราคาน้ำมันที่กดดันราคาน้ำตาลในตลาดโลก และท้ายสุดปาล์มน้ำมันที่ราคาในประเทศสูงกว่าราคาคู่แข่งอย่างมาเลเซียมีแนวโน้มราคาลดลงจากการกักตุนน้ำมัน ปาล์มดิบในประเทศมีมากเกินไป ทั้งนี้พืชเศรษฐกิจหลัก 5 ชนิด มีมูลค่าผลผลิตที่เกษตรกรขายได้มากกว่า 7.5 แสนล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ครอบครัวเกษตรกร ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 34 มูลค่า 2.54 แสนล้านบาท รองลงมาคือภาคใต้และภาคเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ 27 และ 19 คิดเป็นมูลค่า 2.01 และ 1.42 แสนล้านบาท ตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า

มูลค่าผลผลิตของพืชเศรษฐกิจสำคัญที่เกษตรกรจะขายได้ในปี พ.ศ. 2559 จะลดลง ประมาณ ร้อยละ 6 คิดเป็นมูลค่ากว่า 4.52 หมื่นล้านบาท ซึ่งเกษตรกรในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้ลดลงมากที่สุด ประมาณ 1.6 หมื่นล้านบาท จากราคาข้าว นาปีและราคามันสำปะหลังที่ลดลง เกษตรกรภาคใต้ได้รับผลกระทบรองลงมาจากราคา ยางพาราและปาล์มน้ำมันที่ลดลง ทำให้เม็ดเงินหายไปจากพื้นที่ประมาณ 1.1 หมื่นล้านบาท เป็นต้น (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจที่เอ็มपी, 2560)

ความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาการเกษตรแผนใหม่ กำลังถูกท้าทายและตั้งคำถามกันมากขึ้นทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมของเทคโนโลยีการปฏิวัติเขียวและการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน ตลอดจน ความเหมาะสมของปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ที่ต้องซื้อเข้ามาโดยราคาแพงแต่ในขณะเดียวกัน ความจำเป็นในการขยายพลังการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในภาคการเกษตรก็เป็น สิ่งจำเป็น อีกทั้งปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติก็เชื่อว่าจะไม่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่อย่างใด การพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรรายย่อยที่มีฐานะ ยากจน เกษตรกรเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีเงินแม้แต่จะซื้อปุ๋ยเคมี จึงจำเป็นต้องพึ่งพา เทคโนโลยีการเกษตรที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น แม้แต่เกษตรกรที่ทำการเกษตร แผนใหม่ก็ยังอาจใช้เทคโนโลยีเกษตรที่ยั่งยืนได้ด้วยเช่นกัน เพื่อช่วยลดการปนเปื้อนของ สารเคมีและลดต้นทุนการผลิต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่นักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน จะต้องร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ด้านนิเวศการเกษตรเพื่อที่จะทำให้ระบบการพัฒนา เกษตรกรที่ยั่งยืนเป็นระบบที่อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและมีประสิทธิภาพอย่าง แท้จริง (วิฑูรย์ ปัญญากุล, 2547) ในส่วนแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรกรอย่างยั่งยืน มีหลักสำคัญ 2 ประการ คือ 1) พยายามหาวิธีการที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรในท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ในระดับไร่นาไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ ดิน น้ำ ภูมิอากาศและอื่น ๆ เพื่อที่ว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะเกื้อกูลมากที่สุด และ 2) ค้นหาวิธีการในการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เพื่อเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องในระบบนิเวศหรือเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ ภายในไร่นา โดยเน้นการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนและการป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายในการทำการผลิตให้ได้ผลผลิตที่พอเพียงและต่อเนื่องในระยะยาว อีกทั้งพยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยกระบวนการธรรมชาติ

ให้มากที่สุดและในกรณีที่มีการขายผลผลิตออกสู่ตลาดก็จะต้องมีการค้นหาวิธีในการ
ชดเชยแร่ธาตุที่สูญเสียไปกับผลผลิตที่ขายออกสู่ตลาดด้วย (อานัฐ ตันโซ, 2550, หน้า 56)

การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นต้นทางของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของโลกกำลังพัฒนา
ทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้น วิถีชีวิตของมนุษย์จึงเริ่มเปลี่ยนไป เกษตรกรรมแบบเดิม ๆ
ที่ทำแบบแค่มิพอกินก็เริ่มขยายออกไปสู่การทำเพื่อการพาณิชย์ การทำเกษตรกรรม
แบบพืชเดี่ยว (Monoculture) จึงเริ่มถือกำเนิดขึ้นเป็นการเกษตรกรรมพืชเดี่ยว ซึ่งเป็นการ
ทำเกษตรกรรมโดยการปลูกพืชชนิดเดียวในบริเวณพื้นที่กว้าง นอกจากการปลูกพืชต่าง ๆ
แล้วในแง่ของป่าก็จะเป็นการปลูกป่าแบบที่เป็นต้นไม้ชนิดเดียวกันทั้งป่า โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อการค้า ทั้งขายในประเทศและส่งออกนอกประเทศ ซึ่งจะเลือกปลูกพืชพันธุ์ที่ใช้พื้นที่
ไม่มากแต่ให้ผลผลิตสูง ซึ่งข้อดีของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ว่านี้ คือ สามารถเลือกการดูแล
และกำจัดศัตรูพืชได้อย่างง่ายดาย เพราะเรารู้ว่าเราปลูกอะไรและมีอะไรบ้างที่เป็นศัตรูพืช
โดยสามารถทำให้เป็นมาตรฐานที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันได้ในวงกว้าง และยังสามารถจัด
พืชผลที่จะปลูกให้เหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ได้อีกด้วย แต่เมื่อมีข้อดีก็ต้องมีข้อเสียไปด้วยควบคู่
กัน การทำเกษตรเชิงเดี่ยวต้องอาศัยปัจจัยการสร้างผลผลิตจากภายนอกมากมาย เช่น
วัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกจึงไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ โดยราคาจะขึ้นอยู่กับ
กับกลไกทางการตลาด และการแข่งขันกันระหว่างผู้ผลิตด้วยตนเอง การพัฒนาผลผลิต
ทั้งการไถพรวน การใช้ยาฆ่าแมลงจึงตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ เมื่อผลผลิตเหล่านี้ออกไปสู่
ผู้บริโภคจึงอาจเหลือสารตกค้าง และไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย นอกจากการแข่งขัน
ด้านผลผลิตแล้ว การทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวยังส่งผลต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรอีกด้วย คือ
เมื่อหมดฤดูเพาะปลูก เกษตรกรก็จะไม่สามารถเพาะปลูกพืชใด ๆ ได้ต่อไปอีก
(อานัฐ ตันโซ, 2550, หน้า 80)

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไปจนหมดแล้ว เมื่อหมดฤดู
จึงมีการอพยพเข้าในเมืองใหญ่เป็นจำนวนมาก กลายเป็นที่มาของปัญหาต่อเมืองหลาย ๆ
อย่าง โดยเฉพาะในด้านสังคมและความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปสอดคล้องกับการศึกษา
ของ สาวิตร์ มีจ้อยและพิชัย สุรพร ไพบูลย์ (2551, หน้า 25) ได้ชี้ให้เห็นว่า การปลูกข้าวโพด
เลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงเป็นเวลานานจะส่งผลกระทบต่อทางด้านสิ่งแวดล้อม
ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม เกิดภัยแล้ง หน้าดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โรคแมลงระบาด
มากขึ้น เส้นทางน้ำตื้นเขินและแหล่งน้ำใช้ที่ส่งผลต่อสภาพสังคมของชุมชนในพื้นที่ ต้นทุน
การผลิตเพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มแต่หนี้สินยังคงเดิมเพิ่มและยังพึ่งพาคนอื่นมากขึ้น สอดคล้อง

กับทัศนะของ Jitsanguan and Sootsukon (2003, p. 112) ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเคมีได้ทำลายสภาพแวดล้อมทางการเกษตร โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของดินซึ่งทำให้ผลผลิตในช่วงต่อมาลดลงเป็นลำดับ และต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตมากขึ้น เพื่อรักษาปริมาณผลผลิตให้ได้มากกว่าเดิม อันเป็นผลให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรต้องประสบปัญหาภาระหนี้สินและปัญหาสารเคมีตกค้างจากสารเคมีที่ใช้เป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม (คณะกรรมการอินทรีย์แห่งชาติ, 2551, หน้า 37)

ในขณะที่ Reijntjes (1995, p. 231) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของระบบนิเวศต่อการพัฒนาการเกษตรไว้อย่างน่าสนใจว่าการพัฒนาการเกษตร การเพิ่มผลผลิตเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นลำดับแรก แต่ก็ยังมีขีดจำกัดของระบบนิเวศที่จะรองรับการเพิ่มผลผลิตดังกล่าว เพราะถ้ามันมีมากเกินไป ระบบนิเวศก็จะเสื่อมโทรมและอาจพังทลายลงได้ และจะเหลือประชากรเพียงจำนวนน้อยที่อยู่รอดบนพื้นฐานของทรัพยากรที่เหลืออยู่ และในทัศนะของ Food and Fertilizer Technology Center (2009, p. 89) ได้กล่าวถึงผลกระทบของการทำเกษตรกระแสหลักทุกวันนี้คือ ปัญหามลพิษและการปนเปื้อนของดิน แหล่งน้ำ และอาหาร เนื่องจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรเกินขนาดและไม่เหมาะสม รวมทั้งเกิดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อคนงานเกษตรกร ชุมชนชนบท และผู้บริโภคทั่วโลก ด้วยภาวะบังคับต่อความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพดังกล่าวรัฐบาลทั่วโลกจึงต้องหันมาสนใจการทำเกษตรกรรมยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและยังสอดคล้องกับมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (2551) ได้กล่าวถึงปัญหาการปลูกยางพาราพืชเชิงเดี่ยวไว้ว่า นโยบายส่งเสริมการปลูกยางพันธุ์ดีที่ดำเนินงานโดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางพึ่งพิงปัจจัยภายนอกมากขึ้นมีหนี้สินและเผชิญกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยปัญหาของระบบการปลูกยางพาราเชิงเดี่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งในแปลงมักโล่งเตียนและมียางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดเดียวสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) ปัญหาโรคเกี่ยวกับหน้ำยาง 2) การลดลงของความมั่นคงทางอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ 3) การขึ้นลงของราคายาง ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น การขาดแคลนแรงงาน 4) การใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืชที่ส่งผลให้ดินแน่นแข็งและการลดลงของพันธุ์พืชและจุลินทรีย์ในดิน และ 5) ปัญหาสุขภาพของเกษตรกรชาวสวนยาง นอกจากนี้ อัจฉรา รักษ์ดิธธรรม (2547) ได้กล่าวถึง

ผลกระทบหลายประการของสวนยางพาราที่เป็นพืชเชิงเดี่ยวไว้ว่า การทำสวนยางเชิงเดี่ยว ควบคู่กับการใช้สารเคมีทางการเกษตรยังคงเป็นที่นิยมของชาวสวนยางส่วนใหญ่ ซึ่งสิ่งที่ตามมาคือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือนและชุมชน ชาวสวนยางในหลายประการ เช่น การสูญเสียความมั่นคงทางอาหารและศักยภาพ การพึ่งตนเอง ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ความไม่แน่นอนของราคาตลาด ซึ่งบางปีราคาขาย ตกต่ำเป็นอย่างมาก รวมทั้งระบบนิเวศในสวนยางมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก พื้นผิวดินไม่มีสิ่งปกคลุม ในฤดูฝนจะเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ส่วนในฤดูแล้ง ดินมีความแห้งแล้ง แ่นแข็งจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืชส่งผลกระทบต่อ สุขภาพเกษตรกร และทำให้เกิดสารพิษตกค้างในระบบนิเวศในหลายพื้นที่ พบว่า การส่งเสริมการปลูกยางพาราส่งผลให้มีการบุกรุก แผ้วถางป่าธรรมชาติมากขึ้น เพื่อเปลี่ยนแปลงเป็นสวนยาง ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการปลูกไม้ยืนต้น แต่ก็ยังมีสภาพแตกต่าง จากป่าธรรมชาติอย่างมาก ทำให้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์ สัตว์ท้องถิ่น

ดังนั้นทำให้เกษตรกรใช้วิธีปลูกพืชแบบผสมผสานโดยการแบ่งพื้นที่ปลูกพืช หลาย ๆ อย่างผสมกันก็จะมีผลผลิตตลอดปี ผลผลิตหลายอย่างราคาต่ำบ้าง สูงบ้าง ถัวเฉลี่ยกัน ยังสามารถประกันรายได้ไม่ถึงกับขาดทุนเป็นหนี้เป็นสินจนสูญเสียที่ดิน และเกษตรกรควรช่วยเหลือตนเองโดยปรับรูปแบบการผลิต เลิกปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะเกษตรกรจำนวนมากได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการพัฒนา แต่พัฒนาแบบที่ไม่ทั่วถึง ด้วยวิธีการผลิตแบบใหม่ที่พึ่งพาเคมีภัณฑ์ เพื่อให้ได้ผลผลิต จำนวนมาก เกษตรกรจำเป็นต้องอยู่ในภาวะจำเป็นต้องเลือกว่าจะเข้าสู่ระบบการผลิต แบบอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นหรือจะยังคงดำรงวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งมีที่ท่าว่า จะไม่สามารถทนทานต่อกระแสทุนนิยมได้นานนัก จากสภาพปัญหาการเกษตรกร ที่เกิดขึ้น ทำให้แนวคิดที่มุ่งแสวงหาทางออกให้แก่สังคมในด้านการเกษตรได้มีทางเลือก ใหม่เกิดขึ้น ด้วยการทำการเกษตรแผนใหม่ที่ยังคงพึ่งสารเคมีของระบบการเกษตร ในประเทศไทย แต่แนวโน้มของการทำการเกษตรกรรมเช่นนี้กำลังลดบทบาทลงและ ในปัจจุบันเกษตรกรมีทางเลือกได้กลายเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากความล้มเหลวของระบบเกษตรกรรมแผนใหม่และได้ก่อให้เกิดผลกระทบ มากมายหลายประการ ขณะเดียวกันเกษตรกรรมทางเลือกก็เป็นที่สนใจของหน่วยงาน ของรัฐและเอกชนหลายองค์กร (อานันท์ ตันโซ, 2550)

เกษตรกรทางเลือกดังกล่าวคือการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ โดยเป็นการปลูกแบบผสมผสาน โดยการปลูกอินทผลัม ซึ่งเป็นพืชในตระกูลปาล์มชนิดหนึ่ง มีถิ่นกำเนิดในแถบตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเจริญเติบโตได้ดีในเขตที่มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง ลำต้นมีความสูงประมาณ 30 เมตร ขนาดของลำต้น 30 - 50 เซนติเมตร ลักษณะของใบเป็นแบบขนนกยาวแหลมติดอยู่บนต้นประมาณ 40 - 60 ก้าน แต่ละใบมีทางยาวประมาณ 3 - 4 เมตร ใบย่อยจะพุ่งออกเป็นหลากหลายทิศทาง และดอกจะออกเป็นช่อ ออกดอกบริเวณโคนกาบใบ ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เมล็ด และการแยกหน่อจากต้นใหญ่ตัวเมีย อินทผลัม มีลักษณะเป็นผลทรงกลมรี ออกเป็นช่อ มีความยาวประมาณ 2 - 4 เซนติเมตร มีรสหวานฉ่ำ สามารถรับประทานได้ทั้งผลดิบและผลสุก โดยผลอินทผลัมสดจะมีสีเหลืองไปจนถึงสีส้ม และเมื่อแก่จัดผลจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้มขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ สรรพคุณของอินทผลัม ช่วยป้องกันโรคกระดูกพรุน ช่วยป้องกันโรคตาบอดแสงหรือภาวะมองเห็นไม่ชัดในเวลากลางวัน ช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคหลอดเลือดในสมอง ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด และความดันโลหิตสูง บำรุงตับอ่อน ช่วยควบคุมระบบประสาท กระตุ้นการย่อยและดูดซึมสารอาหาร ป้องกันอาการท้องผูก ช่วยเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ ช่วยฆ่าเชื้อโรค พยาธิและสารพิษที่ตกค้างอยู่ในลำไส้และระบบทางเดินอาหาร (ชมรมศูนย์ส่งเสริมการปลูกอินทผลัมไทย, มปป.)

ประโยชน์ของอินทผลัมมีแนวโน้มได้รับความนิยมในการบริโภคเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีแนวโน้มเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ของประเทศไทย เนื่องจากราคาและความต้องการของผู้บริโภคในแถบตะวันออกเฉียงใต้และทั่วโลกที่เพิ่มขึ้น แต่กำลังในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดมีปริมาณไม่เพียงพอ สอดคล้องกับชมรมศูนย์ส่งเสริมการปลูกอินทผลัมไทยที่กล่าวว่า “อินทผลัมที่ปลูกในประเทศไทยยังให้ผลผลิตไม่มากพอต่อความต้องการของตลาด ถึงแม้ราคาค่อนข้างสูง ประมาณกิโลกรัมละ 300 - 600 บาท แต่ผู้บริโภคยังให้ความสนใจในการซื้อมารับประทาน” จากราคาและความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคดังกล่าว เกษตรกรจึงนำเข้าสายพันธุ์อินทผลัมทั้งในรูปแบบหน่อ และต้นพันธุ์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเข้ามาปลูกในประเทศไทย พบว่า สามารถเจริญเติบโตได้ดีในภูมิภาคเขตร้อนและเป็นพืชที่มีความทนทานต่อความแห้งแล้งเหมาะกับหลายพื้นที่ในประเทศไทย จึงทำให้เกษตรกรหันมาปลูกอินทผลัมเพื่อทดแทนพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศที่มีราคาผลผลิตต่ำ แต่เนื่องด้วยอินทผลัมเป็นพืชชนิดใหม่ทำให้ไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการตลาด

ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกอินทผลัมไม่สามารถพัฒนาตลาดภายในประเทศให้ได้รับความนิยมเช่นเดียวกับพืชชนิดอื่น อีกทั้งรัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการตลาดภายนอกประเทศให้กับพืชชนิดนี้ เกษตรกรผู้ปลูกอินทผลัมจึงต้องปรับทัศนคติ และค้นหาแนวทางในการพัฒนาการตลาดให้สามารถขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก แหล่งจำหน่าย กระบวนการส่งเสริมการขาย รวมถึงการปรับปรุงสายพันธุ์เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมจึงจำเป็นต้องมีระบบการบริหารและการจัดการการปลูกอินทผลัมที่ดี เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาด อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการระดมและจัดสรรทรัพยากรในต่าง ๆ ให้เหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจและการตลาด ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การเพิ่มปริมาณของผลผลิต การเพิ่มพื้นที่ในการเพาะปลูก การส่งเสริมการตลาด รวมถึงนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ของภาครัฐด้วยการทำเกษตรผสมผสานเพื่อทดแทนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือการผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียวซึ่งเกิดปัญหาหลาย ๆ ด้าน คือ 1) รายได้ของครัวเรือนไม่มีเสถียรภาพ 2) เศษวัสดุจากพืชและมูลสัตว์ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ 3) การผลิตสินค้าเดี่ยวบางชนิดใช้เงินลงทุนมาก และ 4) ครัวเรือนต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอก ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการหาระบบการผลิตในไร่นาที่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำกินขนาดเล็กเพื่อลดความเสี่ยงจากการผลิต ลดการพึ่งพาเงินลงทุน ปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก เศษพืชมูลสัตว์ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมการผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในไร่นาและทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น ระบบการผลิตดังกล่าวคือ การผสมผสานมีความสำคัญเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ ลดการพึ่งพาด้านเงินลงทุน ปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้จากพื้นที่เกษตรขนาดย่อยที่จำกัด นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอิสระในการดำรงชีวิต (สุภาวดี แยมพราย, 2549)

อินทผลัมได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่เข้ามามีบทบาทกับเกษตรกรในประเทศไทย โดยเป็นพืชที่มีคุณลักษณะเด่นที่สามารถทนแล้งได้ดี ให้ผลผลิตสูง มีราคาที่ยังน่าสนใจยิ่งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เกี่ยวกับการปลูกอินทผลัมในประเทศไทยแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย เพื่อศึกษาบริบทสภาพการณ์ของอินทผลัมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมในประเทศไทย และยืนยันแนวทางการบริหารการพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืน

ในประเทศไทย ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต จำเป็นต้องสร้างความตระหนัก ความเข้าใจและความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงธุรกิจภาคเกษตรให้มีคุณภาพและกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้นำข้อค้นพบไปใช้ในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการปลูกอินทผลัมในประเทศไทยให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับประเทศและเพิ่มอำนาจในการแข่งขันทางการเกษตรในตลาดโลกให้ยั่งยืนต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย
ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. บริบทสภาพการณ์ของอินทผลัมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย เป็นอย่างไร
3. ยืนยันแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย
ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทสภาพการณ์ของอินทผลัมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย
3. เพื่อยืนยันแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ทางวิชาการ

1.1 ผลการวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์อินทผลัมของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย

1.2 ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการส่งเสริมการตลาดของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัม ได้แก่ กลุ่มภาคกลาง กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มภาคตะวันตกเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ และยกระดับรายได้ของประชาชนรวมทั้งการนำไปใช้ระดับนโยบายในกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรมต่อไป

2. ประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ

2.1 กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรมและหอการค้าจังหวัด กลุ่มผู้จัดจำหน่ายและกลุ่มผู้ผลิต สามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน เพื่อปรับปรุงวิธีการส่งเสริมการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์อินทผลัมให้แพร่หลายในระดับอนุภูมิภาคต่อไป

2.2 ผู้ปลูกอินทผลัมในประเทศไทยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนจัดการด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดของผลิตภัณฑ์อินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทยให้สูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร จำนวน 633 คน ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมของประเทศไทย จำแนกเป็น

1.1.1 ภาคเหนือ	จำนวน 346 คน
1.1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน 225 คน

1.1.3 ภาคตะวันตก จำนวน 62 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้แบ่งออกตามความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาบริบทสภาพการณ์ของอินทผลัมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 20 คน ได้แก่ 1) ผู้ปลูกอินทผลัมที่มีสัญชาติไทย จำนวน 5 คน 2) กลุ่มกระบวนการผลิต จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการของพาณิชย์จังหวัด จำนวน 5 คน และ 4) นักวิชาการทางการตลาดหรือการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน เลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย จำนวน 20 คน ได้แก่ 1) หอการค้าจังหวัด จำนวน 5 คน 2) พาณิชย์จังหวัด จำนวน 5 คน 3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 5 คน และ 4) ตัวแทนผู้ปลูกอินทผลัมในประเทศไทย จำนวน 5 คน เลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2.3 กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้ในการยืนยันยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย นักวิชาการทางด้านเกษตร จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้ปลูกอินทผลัม จำนวน 3 คน ตัวแทนหอการค้าจังหวัด จำนวน 3 คน ตัวแทนภาคอุตสาหกรรม จำนวน 3 คน ตัวแทนกระทรวงมหาดไทย จำนวน 3 คน ตัวแทนกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 2 คน และตัวแทนพาณิชย์จังหวัด จำนวน 3 คน ซึ่งได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.2.4 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ยืนยันแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด หอการค้าจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด และอุตสาหกรรมจังหวัด เลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตเนื้อหา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีด้านเนื้อหา ดังนี้

- 2.1 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) 2) การวางแผน/ การกำหนดยุทธศาสตร์ 3) การดำเนินงาน/ ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และ 4) การควบคุม/ การประเมิน
- 2.2 ส่วนประสมทางการตลาด มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ 2) ราคา 3) การส่งเสริมการตลาด 4) การจัดจำหน่าย

3. ขอบเขตพื้นที่ของการวิจัย

กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในแต่ละภาคของประเทศไทย จำแนกเป็น

- 3.1 ภาคเหนือ จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1) เชียงราย 2) เชียงใหม่ 3) น่าน 4) พะเยา 5) แพร่ 6) แม่ฮ่องสอน 7) ลำปาง 8) ลำพูน และ 9) อุตรดิตถ์
- 3.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 จังหวัด ได้แก่ 1) นครราชสีมา 2) อุบลราชธานี 3) ขอนแก่น 4) บุรีรัมย์ 5) อุตรดิตถ์ 6) ศรีสะเกษ 7) สุรินทร์ 8) ร้อยเอ็ด 9) ชัยภูมิ 10) สกลนคร 11) กาฬสินธุ์ 12) มหาสารคาม 13) นครพนม 14) เลย 15) ยโสธร 16) หนองคาย 17) หนองบัวลำภู 18) บึงกาฬ 19) อำนาจเจริญ และ 20) มุกดาหาร
- 3.3 ภาคตะวันตก จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ 1) ตาก 2) กาญจนบุรี 3) ราชบุรี 4) เพชรบุรี และ 5) ประจวบคีรีขันธ์

4. ขอบเขตระยะเวลา

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย มี 3 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาของการวิจัย ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2562 เป็นระยะเวลา 2 ปี

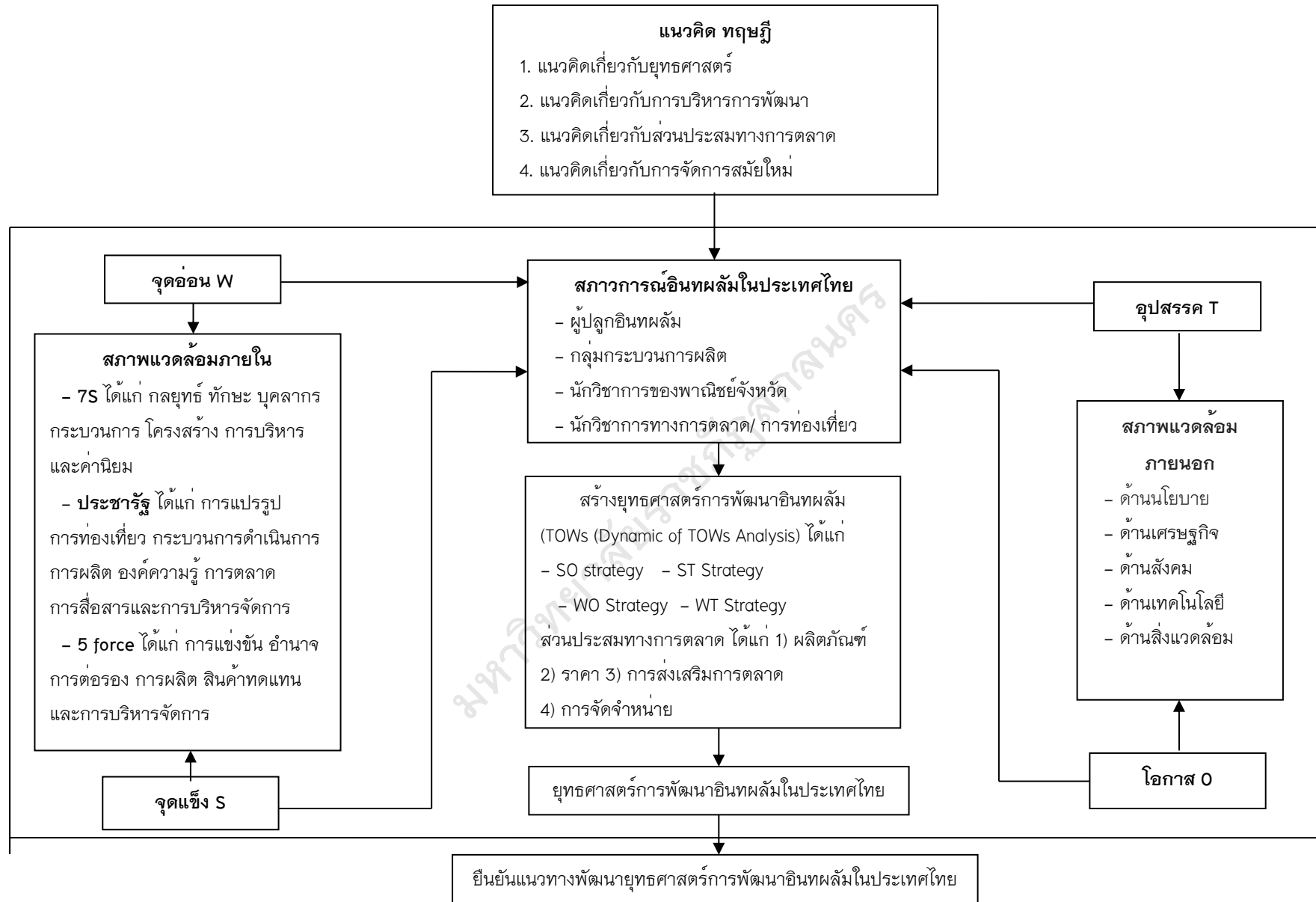
กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ จากนักวิชาการหลายท่าน เช่น พงษ์ธร สิงห์พันธ์, (2551); นกตล พูลสวัสดิ์, (2551); ปันรส มาลากุล ณ อยุธยา, (2551); สุพานี สฤษฏ์วานิช, (2553); จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2553); วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, (2554); มะลิ ไพฑูรย์เนรมิตและคณะ, (2554); สุขชาติ ธาดาธำรงเวช, (2558); จีราวรรณ บุญศรีวงษ์, (2560); Peterson, (1980); Certo & Peter, (1991);

Massen & Van, (1992); Dess & Miller, (1993); David, (1997); Kotler & Murphy, (1997); Thompson & Strickland, (1999); Pearce & Robinson, (2000); Wheelen & Hunger, (2002); Thompson & Strickland, (2003) สามารถสรุปองค์ประกอบยุทธศาสตร์ มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) 2) การวางแผน/ การกำหนดยุทธศาสตร์ 3) การดำเนินงาน/ ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และ 4) การควบคุม/ การประเมิน การบริหารการพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยหลายท่าน ได้แก่ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, (2527); สมยศ นาวีการ, (2538); วิโรจน์ สารรัตน์, (2542); มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (2543); ปธา สุวรรณมงคลและคณะ, (2545); วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (2551); สราวุฒิ วรพงษ์, (2555); อุทิศ กิจกาญจน์, (2554); Friedman, (1970); Gant, (1979); Jones, (1981) สามารถสรุปด้านนโยบายขององค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาอินทผลัมในประเทศไทย มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์กร 3) การจัดหาบุคลากร 4) การประสานงาน และ 5) การควบคุม

2. ส่วนประสมทางการตลาด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยหลาย ท่าน ได้แก่ วารุณี ดันติวงศ์วานิชและคณะ, (2545); ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, (2546); สุพรรณิ อินทร์แก้ว, (2550); ฉัตยาพร เสมอใจ, (2551); ลูตินันท์ วารวีนิช, (2551); Kotler, (2000) สามารถสรุปองค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาด มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผลิตภัณฑ์ 2) ราคา 3) การส่งเสริมการตลาด และ 4) การจัดจำหน่าย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย
ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. บริบทสภาพการณ์อินทผลัม หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของอินทผลัม
ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคเริ่มต้น ยุคเติบโตและยุคเฟื่องฟูของอินทผลัม
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ
ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของ
แผนงานซึ่งมีกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์
สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) 2) การวางแผน/ การกำหนดยุทธศาสตร์
3) การดำเนินงาน/ ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และ 4) การควบคุม/การประเมิน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาอินทผลัม หมายถึง การดำเนินงานที่มีการ
วางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอินทผลัม มี 33 กลยุทธ์ ได้แก่
1) ส่งเสริม การปลูกอินทผลัมสู่อาเซียนเพื่อรองรับการแปรรูปผลผลิตภายในประเทศ
2) ส่งเสริมผู้ปลูกอินทผลัมให้มีความตระหนักและจริงจังด้านคุณภาพ 3) ส่งเสริมระบบ
การสื่อสารจากองค์กรภายนอกและภายในให้เอื้อต่อการดำเนินงาน 4) ส่งเสริม สนับสนุน
การประชาสัมพันธ์อินทผลัมอย่างทั่วถึงและครอบคลุม 5) ส่งเสริม สนับสนุนการแปรรูป
ผลผลิตให้กับชุมชนเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว 6) ส่งเสริม
การรวมกลุ่มของผู้ปลูกอินทผลัมในรูปแบบสหกรณ์เพื่อการวางแผนและรักษา
ผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัม 7) ส่งเสริม สนับสนุนการใช้ที่ดินด้วยการ
รักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา 8) ส่งเสริมให้มีระบบประกันความเสี่ยงสำหรับ
ผู้ปลูกอินทผลัม การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการพร้อมทั้งการจัดทำทะเบียนผู้ปลูกอินทผลัม
ทั่วทุกภูมิภาค 9) ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผลผลิตและพัฒนาาระบบตรวจสอบมาตรฐาน
สินค้า กำหนดเขตส่งเสริมและพัฒนาการผลิต 10) ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
พันธุ์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการช่วยเหลือจากต่างประเทศ 12) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัม
ร่วมเจรจาการค้าสินค้าระหว่างประเทศ 13) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการแปรรูป
ในชุมชน 14) พัฒนากลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมทางด้านวิชาการ 15) การประกวดแข่งขันผลผลิต

เพื่อการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกภูมิภาค 16) การปลูกอินทผลัมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการผลิตและการบริโภค 17) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ 18) ความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ 19) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมเกษตรกรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร โดยสนับสนุนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 20) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอินทผลัมโดยใช้แนวทางเกษตรสร้างสรรค์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น 21) คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในการผลิต การตลาด การจำหน่ายและส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิต 22) ระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานอินทผลัม เพื่อการส่งออกและนำเข้าที่เป็นสากล 23) อินทผลัมไทยมีเอกลักษณ์และได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคทำให้สามารถขยายตลาดทั่วทุกมุมโลก 24) ตลาดกลางเพื่อรองรับผลผลิตอินทผลัมกระจายในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ 25) พัฒนาสถานที่จัดเก็บผลอินทผลัมให้สามารถรองรับผลผลิตในช่วงผลผลิตออกมาก 26) นโยบายด้านการประกันภัยผลผลิตของกลุ่มผู้ปลูกเพื่อสร้างความมั่นคงและด้านรายได้ให้เกษตรกร 27) การพัฒนาด้านการขนส่งเป็นโอกาสทำให้สามารถในการกระจายผลผลิตมากขึ้น 28) เส้นทางคมนาคมทั้งภายในและภายนอกช่วยให้การกระจายผลผลิตได้รวดเร็ว และครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ 29) การบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชนส่งผลดีต่อผู้ปลูกอินทผลัมในการวางแผนการผลิตและการบริหารจัดการผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ 30) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรโดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตให้ได้คุณภาพตามรสนิยมผู้บริโภคแทนการผลิตให้ได้ปริมาณมาก 31) การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่าง ๆ ทำให้สามารถส่งออกอินทผลัมได้ในปริมาณที่มากขึ้น 32) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลให้ข่าวสารและความรู้ ด้านอินทผลัมเผยแพร่รวดเร็วพร้อมทั้งการพัฒนา และ 33) ประเทศไทยเป็นสถานที่จัดประชุมนานาชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตอินทผลัมของไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก

3.2 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนอินทผลัม มี 5 กลยุทธ์ ได้แก่

- 1) การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนอินทผลัมอย่างทั่วถึงและครอบคลุม
- 2) การแปรรูปผลผลิตให้กับชุมชนเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3) การพัฒนาผู้ปลูกอินทผลัมทางด้านวิชาการในรูปแบบการท่องเที่ยว

เชิงเกษตร 4) การประกวดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์อย่างทั่วถึงและครอบคลุม
ทุกภูมิภาค และ 5) ส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรด้านผลผลิตปลอดภัย

3.3 ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมขององค์กรอินทรีย์ มี 25 กลยุทธ์ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมกลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์ก้าวสู่อาเซียนเพื่อรองรับการแปรรูปผลผลิต
ภายในประเทศ 2) การมีส่วนร่วมกลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์ในการควบคุมและตรวจสอบ
ประเมินผล 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปลูกอินทรีย์ให้มีความตระหนักและด้านคุณภาพ
- 4) การมีส่วนร่วมด้านสื่อสารจากองค์กรภายนอกและภายในให้เอื้อต่อการดำเนินงาน
- 5) ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วม ในรูปแบบรวมกลุ่มสภาเกษตรกรเพื่อการวางแผนและ
รักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์ 6) การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปลูกในการ
ใช้ที่ดินด้วยการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา 7) การวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์และ
เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการเข้ามามีส่วนร่วมจากต่างประเทศ 8) กลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์
เข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาทางค้าสินค้าระหว่างประเทศ 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามี
ส่วนร่วมการแปรรูปผลผลิตในชุมชน 10) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์เข้ามามี
ส่วนร่วมทางด้านวิชาการ 11) ส่งเสริมกลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์เข้ามามีส่วนร่วมมรดก
เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการผลิตและการบริโภค 12) การมีส่วนร่วมของกลุ่ม
ผู้ปลูกอินทรีย์ในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ 13) การมีส่วนร่วมของกลุ่ม
ผู้ปลูกอินทรีย์กับความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ 14) การมีส่วนร่วม
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์การมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
ทางการเกษตร โดยสนับสนุนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- 15) ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมภาครัฐ เอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้แนวทางเกษตร
สร้างสรรค์ของภูมิปัญญา 16) ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปลูกอินทรีย์
เพื่อคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของการตลาด การจำหน่ายและการแปรรูป
- 17) สนับสนุนการพัฒนาสถานที่จัดเก็บผลอินทรีย์ให้สามารถรองรับผลผลิตในช่วง
ผลผลิตออก 18) สนับสนุนนโยบายด้านการประกันภัยผลผลิตของกลุ่มผู้ปลูกเพื่อสร้าง
ความมั่นคงและด้านรายได้ให้เกษตรกร 19) การมีส่วนร่วมการพัฒนาด้านการขนส่ง
เป็นโอกาสทำให้สามารถในการกระจายผลผลิตมากขึ้น 20) การมีส่วนร่วมเส้นทาง
คมนาคมทั้งภายในและภายนอกในการกระจายผลผลิตได้รวดเร็ว และครอบคลุมทั่วทุก
พื้นที่ 21) ส่งเสริมการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการวางแผนการผลิต
และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 22) กลุ่มผู้ปลูกในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตให้ได้คุณภาพตามรสนิยมผู้บริโภคแทนการผลิตให้ได้ปริมาณมาก 23) การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ 24) การมีส่วนร่วมของผู้ปลูกอินทผลัมใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลให้ข่าวสารและความรู้ด้านอินทผลัมเผยแพร่รวดเร็วพร้อมทั้งการพัฒนา และ 25) การมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดประชุมนานาชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตอินทผลัมของไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก

3.4 ยุทธศาสตร์มาตรฐานสากลอินทผลัม มี 7 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพผลผลิตและพัฒนาระบบตรวจสอบมาตรฐานสินค้า กำหนดเขตส่งเสริมและพัฒนาการผลิต 2) การสร้างมาตรฐานของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในการผลิต การตลาด การจำหน่ายและส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิต 3) การตรวจสอบรับรองมาตรฐานอินทผลัม เพื่อการส่งออกและนำเข้าที่เป็นสากล 4) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมไทยมีเอกลักษณ์และได้รับความนิยมจากผู้บริโภคทำให้สามารถขยายตลาดทั่วทุกมุมโลก 5) สนับสนุนด้านนโยบายด้านการประกันภัยผลผลิตของกลุ่มผู้ปลูกเพื่อสร้างความมั่นคงและด้านรายได้ให้เกษตรกร 6) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในการเพิ่มมูลค่าโดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตให้ได้คุณภาพตามรสนิยมผู้บริโภคและ 7) การกำหนดมาตรฐานสินค้าเพื่อการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธมิตรต่าง ๆ ทำให้สามารถส่งออกอินทผลัม

3.5 ยุทธศาสตร์เครือข่ายความร่วมมืออินทผลัมภายในและภายนอก มี 11 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ความร่วมมือของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมก้าวไปสู่อาเซียนเพื่อรองรับการแปรรูปภายในและนอกประเทศ 2) เครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในรูปแบบสภาเกษตรกรเพื่อการวางแผนและรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน 3) เครือข่ายความร่วมมือการประกันความเสี่ยงในรูปแบบการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ และการจัดทำทะเบียนผู้ปลูกอินทผลัมทั่วทุกภูมิภาค 4) กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมพัฒนาคุณภาพผลผลิตและพัฒนาและเครือข่ายความร่วมมือตรวจสอบมาตรฐานสินค้าและพัฒนาการผลิต 5) เครือข่ายความร่วมมือจากต่างประเทศ 6) เครือข่ายความร่วมมือ การประกวดแข่งขันผลผลิตเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 7) การเสริมสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งกลุ่มผู้ปลูกอินทผลัม 8) เครือข่ายระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานอินทผลัม เพื่อการส่งออกและนำเข้าที่เป็นสากล 9) ตลาดกลางเพื่อรองรับผลผลิตอินทผลัมกระจายในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ 10) เครือข่ายด้านการขนส่งเป็นโอกาสทำให้สามารถในการกระจายผลผลิต 11) ประเทศ

ไทยเป็นเครือข่ายจัดประชุมนานาชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตอินทผลัมเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก

3.6 ยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์อินทผลัม มี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การสร้างแบรนด์สินค้า 2) การประกวดแข่งขันการสร้างแบรนด์สินค้า 3. ประชาสัมพันธ์แบรนด์สินค้าทั้งภายในและภายนอก

4. ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง เครื่องมือของผู้ประกอบการอินทผลัมในประเทศไทยในการบริหารจัดการและการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ประกอบการและความต้องการของผู้ปลูกอินทผลัมเป็นสำคัญ มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ผลิตรภัณฑ์ 2) ราคา 3) การส่งเสริมการตลาด และ 4) การจัดจำหน่าย มีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

4.1 ผลิตรภัณฑ์ หมายถึง การผสมผสานของสินค้าและบริการที่กิจการเสนอต่อตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ความหลากหลาย คุณภาพ การออกแบบ รูปแบบตราผลิตรภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การบริการ ผลิตรภัณฑ์อินทผลัมต้องมีอรรถประโยชน์ (Utility) มีมูลค่า (Value) ในสายตาของลูกค้า จึงจะทำให้สินค้าหรือผลิตรภัณฑ์นั้นสามารถขายได้

4.2 ราคา หมายถึง จำนวนเงินที่ลูกค้าต้องการจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตรภัณฑ์อินทผลัม ประกอบด้วย ราคาที่กำหนดไว้ในรายการส่วนลด ส่วนที่ยอมให้ลูกค้าระยะเวลาชำระคืน สินเชื่อ ราคาเป็น P ตัวที่สองที่เกิดขึ้นถัดจาก Product ราคาต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ผลิตรภัณฑ์อินทผลัมกับราคา (Price) ของผลิตรภัณฑ์อินทผลัมนั้น ๆ ตัวคุณค่าสูงกว่าราคาก็จะตัดสินใจซื้อสินค้า

4.3 การส่งเสริมการตลาด หมายถึง กิจกรรมของกิจการที่ทำให้ผลิตรภัณฑ์อินทผลัมไปสู่กลุ่มผู้บริโภค ประกอบด้วย ช่องทางการจัดจำหน่าย การครอบคลุมในการจัดจำหน่าย ความหลากหลาย ทำเลที่ตั้ง การขนส่ง และการจัดส่งกำลังทางธุรกิจ

4.4 การจัดจำหน่าย หมายถึง กิจกรรมเพื่อสื่อสารถึงข้อดีของผลิตรภัณฑ์อินทผลัมและชักชวนให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายซื้อผลิตรภัณฑ์อินทผลัม ประกอบด้วย การโฆษณา การขายโดยบุคคล การส่งเสริมการตลาด การแข่งขันและการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรงและการตลาดออนไลน์

5. กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัมในประเทศไทย หมายถึง เกษตรกรที่รวมกลุ่มปลูกอินทผลัมในประเทศไทยที่มีสัญชาติไทย มีพื้นที่ในการเพาะปลูก ไม่น้อยกว่า 20 ไร่ และเป็นผู้ปลูกอินทผลัมที่มีประสบการณ์ในการจัดจำหน่ายผลิตรภัณฑ์ที่ได้จากต้นอินทผลัม

ไม่น้อยกว่า 5 ปี ในภาคเหนือ จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1) เชียงราย 2) เชียงใหม่ 3) น่าน
4) พะเยา 5) แพร่ 6) แม่ฮ่องสอน 7) ลำปาง 8) ลำพูน และ 9) อุตรดิตถ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 จังหวัด ได้แก่ 1) นครราชสีมา 2) อุบลราชธานี
3) ขอนแก่น 4) บุรีรัมย์ 5) อุตรธานี 6) ศรีสะเกษ 7) สุรินทร์ 8) ร้อยเอ็ด 9) ชัยภูมิ
10) สกลนคร 11) กาฬสินธุ์ 12) มหาสารคาม 13) นครพนม 14) เลย 15) ยโสธร
16) หนองคาย 17) หนองบัวลำภู 18) บึงกาฬ 19) อุดรธานี และ 20) มุกดาหาร และ
ภาคตะวันตก จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ 1) ตาก 2) กาญจนบุรี 3) ราชบุรี 4) เพชรบุรี และ
5) ประจวบคีรีขันธ์

6. ยืนยันยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านอินทผลัม หมายถึง กลุ่มผู้ปลูกอินทผลัม
ในประเทศไทย ได้แสดงความคิดเห็นในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านอินทผลัมอย่างยั่งยืน
ในประเทศไทย ซึ่งเกณฑ์การประเมินมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้

7. ยืนยันแนวทางการพัฒนาด้านอินทผลัม หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็น
ในแนวทางการพัฒนาด้านอินทผลัมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
อย่างแท้จริง